



M
E
N
T
A
M
Á
L
A
R
Á
Ð
I
Ð

FÓLKASKÚLIN

FØROYSKT 9. FLOKKUR

Royndaruppgávurað
november - desember 2012
4 tímar



Loyvdir hjálparmiðlar: Eingin avmarking

Vel eitt av hesum evnunum og skriva um tað:

1. Fangi..... s. 3

- Greina og tulka myndina

Mynd: Sigrun Gunnarsdóttir; Fangi, 1999

Yvirskrift: Fangi

2. Nethapping.....s. 4-5

- Hvat heldur tú vera góðan netsið?
- Hvat kunnu vit loyva okkum, og nær fara vit ov langt?
- Grundgev fyri tínum svarum

Tekstur: Politiken, 26. september 2011, Sosialurin, 14. september 2011 og Dátueftirlitið, 29. september 2011.

Yvirskrift: Nethapping

3. Krákudóttir og Kalsdóttirs. 6-7

Greina og tulka ævintýrið

- Vís á ævintýreyðkenni í ævintýrinum
- Ber saman við onnur ævintýr, ið líkjast
- Hvør er høvuðsboðskapurin í ævintýrinum?

Tekstur: Jakob Jakobsen; Sagnir og ævintýr, 1892

Yvirskrift: Krákudóttir og Kalsdóttir

4. Fjaldar gøturs. 8

- Greina og tulka yrkingina
- Vís á mótsetningar í yrkingini
- Skriva síðan tína hugsan um ung og rúsevni

Tekstur: Kirstin í Garði, Fjaldar gøtur, 2008

Yvirskrift: Fjaldar gøtur

5. Fløskuposturin.....s. 9

- Hvat hevði tú skrivað í brævið?
- Hugleið um týdningin at hava samveru og at samskifta við onnur fólk

Yvirskrift: Fløskuposturin

6. Í Góðadali - lýsing úr Kringvarpinums. 10

- Greið stutt frá, hvat lýsingin er um.
- Hvør er sendari og móttakari í lýsingini?
- Hvat er endamálið við lýsingini?
- Hvussu verða tekstur og nøvn nýtt í lýsingini?
- Hvørjar snildir nýtir "freistarin" í lýsingini?
- Hvussu broytist huglagið ígjøgnum lýsingina?
- Hvussu byrjar og hvussu endar lýsingin? (tónleikur, sjónarhorn, litir, ljós)
- Greið frá liti og frásjón í myndabroti 0:43.
- Hvønn týdning hevur fylgirøddin?
- Ávirkar lýsingin teg? Grundgev títt svar.

Yvirskrift: Í Góðadali

1

Fangi

- Greina og tulka myndina



Sigrun Gunnarsdóttir; Fangi, 1999

2 Nethapping

- Hvat heldur tú vera góðan netsíð?
- Sig tína hugsan um dømni niðanfyri
- Hvat kunnu vit loyva okkum, og nær fara vit ov langt?
- Grundgev fyri tínum svarum

1 Mong børn happa hvørt annað á netinum

Happing á netinum og happing umvegis sms er vorðin alt vanligari. Tú sendir eitt sms við einum haturboðum til eina gentu, sum tú valla kennir. Ella tú hunddálkar ein vin á eini kjattsíðu ella á Facebook; og tú gert tað aftur og aftur.

- 5 Hetta fyribrigdið verður kallað nethapping og er ein trupulleiki, sum alsamt vindur upp á seg, sigur svenskur granskari.

Tíggjundi hvør næmingur hevur verið happaður á netinum

- Ann Frisén, professari á lærda háskúlanum í Gøteborg, sigur, at tíggjunda hvørt barn í 7. 8. og 9. flokki er happað á netinum. “At happa á henda hátt kann vera nógv álvarsligari enn vanlig happing. Í vanligari happing hevur tann happaði hóast alt frið um kvøldið og um vikuskiftið.” Og Ann Frisén heldur fram, at ofrið fyri nethapping hevur einki friðskjól. Tey verða alla tíðina happað og svínað til umvegis sms og á netsíðum. Og upplýsingar spjaða seg við rúkandi ferð og kunnu vera sera truplar at fáa burtur aftur. Harafturat er tað óvanliga torført at finna happaran ella bólkin, sum happar.
- 15 Eitt dømi um hetta var facebookbólkurin “Øll vit, ið hata Stinu Johansson.” Hesin bólkur var sera ringur at fáa burtur. Tað tók foreldrum Stinu ein heilan mánað at finna fram til, hvør bólkurin var og koma honum til lívs.

- Tað er eisini nógv lættari at happa á netinum, tí at tú kanst gera tað púra ónevndur. Tað hevur eisini við sær, at ein veikur persónur kann happa ein, sum er sterkari enn hann, og tað hevur verið rættiliga óvanligt í vanligari happing, vísir Ann Frisén á.
- 20

Foreldraleikluturin

- Ann Frisén heldur, at foreldrini eiga ein týðandi leiklut í at forða fyri nethapping. “Tað er umráðandi, at foreldrini eru áhugað í, hvat børnini gera á netinum og biðja tey vísa sær á, hvørjar netsíður tey vitja. Men sum heild er tað ikki eitt gott hugskot at nokta teimum at vitja ávísar heimasíður.”
- 25 “Ístaðin eiga foreldrini at siga børnunum, hvussu tey skulu bera seg at, tá ið tey eru á ávísam heimasíðum,” sigur Ann Frisén at enda.

Kelda: Brot týtt úr grein í politiken.dk, 26. september 2011



30 20 dagar fyri falskar hotmail-profilar

Ein ungur maður varð í Føroya Rætti í morgun dømdur 20 daga treytaða fongsulsrevsing fyri at hava stovnað tvær hotmail adressur við nøvnunum á tveimum gentum, og gjøgnum hesar sent myndir av naknu gentunum til vinmenn.

35 Internetið er eitt hent amboð, men sum við flestu hentu amboðum ber eisini til at misnýta internetið. Tað mátti ein ungur maður sanna, tá ið hann í Føroya Rætti fekk ein treytaðan dóm á 20 daga fongsul fyri at hava stovnað tvær hotmail adressur við nøvnunum hjá tveimum gentum.

Í sambandi við hotmail adressurnar hevði ákærði eisini lagt tekst út, har hann upplýsti, at genturnar vóru biseksuellar og lesbiskar.

40 Ákærði ungi maðurin ynskti ikki at fáa sakførara at verja seg, men játtaði seg sekan í at hava stovnað hesar hotmail adressurnar.

Ákærin vildi vita, hvaðan ákærði hevði fingið myndirnar, og hann segði, at myndirnar av aðrari gentuni "floreraðu" á internetinum, og at tað tí eingin trupulleiki hevði verið í so máta.

Í hinum førinum hevði gentan sjálv – sum hann annars gekk í flokki við – sent honum myndirnar.

45 Hann viðgekk tó, at hon ikki hevði givið sítt samtykki til, at hann sendi tær víðari.

Ungi maðurin viðgekk seg sekan í ákærunum og segði seg vera harman um tað, hann hevði gjørt. "Eg ætlaði at biðja um umbering, men fekk at vita frá lögregluni, at eg ikki mátti tosa við genturnar," segði ákærði í rættinum.

Heldur ikki har fekk hann høvi at biðja um umbering, tí hvørgin av gentunum møtti upp í rættinum.

50 Ákærin kravdi 30 daga treytaleysa fongsulsrevsing, men tað helt ákærði vera í so rívan tikið til. Tað helt dómari eisini, og endin var, at ákærði varð dømdur eina revsing upp á 20 daga treytað fongsul, har treytin var, at hann einki revsivert má gera í eitt ár. Hartil skal hann rinda sakarmálskostnaðin. Ungi maðurin tók við dóminum.

55 Kelda: Sosialurin, 14. september 2011

Drongur settur til sølu á torg.fo

Dátueftirlitið hevur viðgjørt eitt mál, har ein drongur fyrr í ár var settur til sølu á www.torg.fo

60 Í lýsingingini stóð "óvanliga ljótt djór til sølu fyri 1 kr." Í lýsingini stóð eisini, at talan var um ein konubukara og síðan eitt "smiley" aftaná. Saman við lýsingini var mynd av einum dreingi.

Eftir at Føroya Tele var gjørt varugt við lýsingina, varð hon tikin av heimasíðuni. Dátueftirlitið fór tó inn í málið at kanna, um mannagongdir kundu gerast, sum tryggja, at slíkt ikki hendir aftur.

Á www.torg.fo kunnu einstaklingar lýsa ókeypis við vørum, sum tey ynskja at keypa ella selja.

65 Føroya Tele hevur, í samráð við Dátueftirlitið, funnið ein leist, har Føroya Tele hvønn gerandisdag kannar allar nýggjar lýsingar, sum eru stovnaðar. Á hesum dagseftirliti skal kannast, um lýsingin sær út til at vera í lagi, og um persónsupplýsingarnar, sum stovnarin av lýsingini hevur upplýst, síggja út til at vera í lagi.

Henda mannagongd skuldi bøtt um trygdina, so slíkt helst ikki hendir aftur.

Kelda: Dátueftirlitið.fo, 29. september 2011

3 Krákudóttir og Kalsdóttir

- Greina og tulka ævintýrið
- Vís á ævintýreyðkenni í ævintýrinum
- Ber saman við önnur ævintýr, ið líkjast
- Hvør er høvuðsboðskapurin í ævintýrinum?

1 Ein kona var, sum tey eyknevndu ”Kráku”. Hon átti eina dóttur, ið *skírd*¹ varð krákudóttir, og eina fosturdóttur, sum tey rópaðu kalsdóttur. Mamman gav sínari egnu dóttur alt gott, men
5 visti ikki alt tað illa, hon vildi gera fosturdóttirini. Ein dagin setti hon báðar at spinna, fekk sínari dóttur silki, men fosturdóttirini einki uttan *høvda-* og *fótaull*², og *legði so við*³, at tann, sum tað slitnaði hjá fyrri, skuldi verða útkoyrd.
10 Sum *vituligt*⁴ slitnaði tað fyrri hjá kalsdóttur, og við tað sama koyrði Krákan hana út. Hon tók at ganga og kom til eina kúgv, sum stóð við *biði*⁵ á hornunum. Kúgvinn bað hana mjólka sær og drekka av mjólkini so mikið, sum hon vildi, og
15 hon so gjørði.
”Alt gangi tær væl og einki illa! Gull og silvir rafi fyrri fótunum á tær, hvørt spor tú stígur!”
Segði kúgvinn við hana.

20 Hon gekk longur fram og kom til eina ær, sum bað hana hjálpa sær at lemba. Hon so gjørði, og ærin bað gott fyrri henni líkasum kúgvinn. So kom hon til ein mann, sum hevði so sítt skegg, at tað stóð niður á knøini á honum. Hann bað
25 hana raka sær; hon so gjørði, og maðurin bað gott fyrri henni sum kúgvinn og ærin. Hon gekk vegin fram og kom til ein harragarð; har fekk hon tænastu og varð so sett til at sópa túnið. Tá ið hon hevði tænt í eina tíð og vildi sleppa
30 haðani, vóru tvey skrin sett fram fyrri hana til at velja ímillum sum lön: annað skínandi bjart, annað svart. Hon tók tað svarta, tí tað var nóg gott fyrri hana, helt hon, og fór heim aftur til Krákuna. Tá ið hon kom heim við skrininum og
35 opnaði tað, lógu tríggar kjólar niðri: Hin fyrsti

skein sum stjørnurnar, annar sum mánin og triði sum sólin. *Stjúkmamman*⁶ og dóttir hennara vóru tá um at rivna av illsinni.

Eftir hetta var hin gamla Krákan nógv øvundsjúkari 40 enn fyrr inn á kalsdóttir og sendi við tað sama sína egnu dóttur út at tæna: Hennara dóttir fór saktans at fáa betri lön, helt hon. Krákudóttir fór sama vegin, sum kalsdóttir hevði gingið og
45 møtti teimum somu. Men kúnni, sum bað hana mjólka sær, svaraði hon, at hon fór ikki at spilla sínar reinu fingrar uppá skitnu reyv hennara, og kúgvinn bað henni tí illbøn: ”Alt gangi tær illa og einki væl! Ormar og paddur skríða fyrri fótunum á tær, hvørt spor tú stígur!” 50

Hon kom til ærina, sum bað hana hjálpa sær at lemba, og so til mannin við tí síða skegginum, sum bað hana raka sær, men hon sýtti báðum. So kom hon til hin sama harragarðin, sum kalsdóttir 55 hevði verið í, og varð sett til at sópa túnið. Óvandaliga varð sópað, og ikki var long tíð umliðin, so segði krákudóttir seg úr tænastuni. Tvey skrin vóru tá sett fram fyrri hana, annað gylt og annað svart, til at velja ímillum; tað skuldi
60 vera lön hennara. Hon tók tað gylta – einki at ivast í. Tá ið hon kom heim við tí, var frøi á Krákuni: hetta var vakurt at síggja – her mundi frálíkt vera innaní, helt hon. Men tá ið skriníð varð opnað, skríðu ormar og paddur út úr og
65 krupu uppá krákudóttur og mammu hennara, so tey vóru at læsa skriníð aftur sum skjótast. Nú var Krákan spinnandi óð, stoytti eina tunnu av ertrum í øskuna á grúgvuni fyrsta sunnumorgunin og segði við kalsdóttur, at 70

hon skuldi pilka alt uppaftur og vera liðug, til tær báðar, Krákan og dóttirin, komu aftur úr kirkjuni. Kalsdóttir settist at gráta, tí hon helt tað vera *óført*⁷. Sum hon sat, kom ein hvíttklæddur maður til hennara og bað hana fara í kirkjuna, tí hann skuldi sjálvur síggja til, at alt var liðugt og upppilkað, tá ið hon kom aftur: Men hon mátti fara úr kirkjuni, áðrenn tað fór at ringja frá. Hon læt seg í kjólan, ið skein sum stjørnurnar, fór avstað og var heima aftur undan hinum fólkunum. Øll tosaðu um hesa fremmandu vøkru gentuna í kirkjuni hevði verið; men eingin visti, hvør hon var. Tá ið tær báðar, Kráka og dóttir, komu heim, sat kalsdóttir við eldin í *pjaltrum*⁸ sínum, og allar ertrarnar vóru upppilkaðar. Næsta sunnumorgun stoytir Krákan bygg í øskuna til kalsdóttur at pilka upp í kirkjutíðini. Tað gekk sum fyrru ferð: Hin hvíttklæddi maðurin kom, gentan fór í kirkju í tí kjólanum, ið skein sum mánin, og var heima aftur undan hinum. Tá var alt byggið longu upppilkað.

Prinsurin hevði verið í kirkjuni, sæð hesa fremmandu gentu og lagt hug á hana: Næsta sunnudag vildi hann seta menn í forkirkjuna til at fanga hana, tá ið hon vildi sleppa sær út. Triðja sunnumorgunin stoytti Krákan grýn í øskuna til kalsdóttur at pilka upp, og alt gekk sum hinar báðar fyrru ferðirnar. Hesa ferð læt kalsdóttir seg í kjólan, ið skein sum sólin; men áðrenn hon fór í kirkjuna, bað hin hvíttklæddi maðurin hana hava skógvin leysan á høggra fót. Øll í kirkjuni undrast á hesa vøkru gentu, venda sær við til at hyggja at henni, og presturin sjálvur missir málið. Tá ið hon skal sleppa sær út, eru menninir í forkirkjuni fyri henni og skulu grípa hana; men hon sleppir skónum; teir leggjast á henda skógv, og meðan smýgur hon út. Prinsurin upplýsir skógvin og kunnger, at tann genta, sum *nýtir*⁹ hann, skal vera kona hansara. Alt tað unga konufólkið fer avstað til at royna skógvin; men ikki ber til: Summum roynist hann ov stórus, summum ov lítil. Krákan biður sína dóttur høgga av hælimum og *sneiða*¹⁰ av tánni og so fara avstað til at vita, um hon nýtir skógvin. Krákudóttir so ger og nýtir hann. Prinsurin verður at halda orð og førir gentuna heim til

slottið sum brúður; men tá ið hann kemur til borgarliðið, syngur ein fuglur uppi í einum træ: 120
 ”Høggin hæl og sniðin tá!
 heima situr jomfrú, ið gullskógvin á(r).”

Prinsurin letur gentuna úr skónum og sær, at hann er fullur av blóði. So rekur hann hana frá sær og letur samla alt konufólkið aðra ferð á slottinum til at vita, hvør ið skógvin nýtir. Hann spyr, um alt er samankomið nú. Ja, siga tey: Alt uttan eitt ilt, ið er hjá Krákuni. Tað batar ikki at fara eftir tí, heldur Krákan; men prinsurin sigur, at alt skal koma og sendir menn eftir kalsdóttur at heinta hana til slottið. Hon letur seg í kjólan, ið skínur sum sólin, tekur pjaltrarnar uttanyvir og fer við monnunum til slottið. Tá ið hon kemur inn, smoyggir hon pjaltrarnar uttan av sær, roynir skógvin og nýtir hann. Hann situr sum stoyptur uppi á fótinum. Nú kennir kongasonurin gentuna – hetta er hon, ið hann skal hava til konu. 130
 So giftust tey bæði; Krákan og dóttir hennara vóru báðar brendar á báli. 140

Jakob Jakobsen: Sagnir og ævintýr I, 1892

¹eyknevna

²ull av høvðinum og fótinum á seyði

³minna (staðiliga) á

⁴sjálvsagt

⁵træílat at bera mjólk í heim úr haganum

⁶kona gift við pápa at barni, sum hon ikki er mamma at

⁷ógjærligt

⁸klodduð plag (klæði)

⁹passar

¹⁰skera ella runda av

4 Fjaldar gøtur

- Greina og tulka yrkingina.
- Vís á mótsetningar í yrkingini.
- Skriva síðan tína hugsan um ung og rúsevni.

1 Fjaldar gøtur

Eg fái mær ein guv av gleðislygnini.

Eg smíli.

5 Men í veruleikanum doyvi eg bert mínar sorgir.

Mína tøgn, sum eingin kann rópa,
ella

í øllum førum leggja til merkis.

Eg flenni

10 og føli eina ólukkuliga gleði

inni í mær sjálvari.

Ikki tí at mín álítandi skapari

sveik meg,

men tí at eg roykti meg skeiva

15 fyri at fjala pínuna,

eg ikki kundi seta orð á

ella

hyggja burtur frá.

Hvat hevði tú hildið um meg,

20 um tú vart varugur við tankar mínar?

Um tú visti hvørjar gøtur, eg hevði vitjað í lívinum?

Hvørjar kenslur eg beri.

Tað er júst tí, eg fjali meg.

25 Tí smíli eg.

Eg nikki.

Flenni.

Og eg brotni!

30 Kirstin í Garði 16 ár, 2008

5

Fløskuposturinn

Um tú strandaði á eini óbygdari oyggj langt, langt burturi, og tú fekst høvi at senda ein teldupost.....

- Hvat hevði tú skrivað í brævið?
- Hugleið um týdningin at hava samveru og at samskifta við onnur fólk.



<http://www.themagazine.ca/2011/12/05/message-travels-from-new-york-to-portugal%E2%80%A6-by-bottle#.T4WDnlFSQz4>

6 Í Góðadali

Lýsing í Kringvarpi Føroya:

http://www.youtube.com/watch?v=8gO_4d78VTQ

- Greið stutt frá, hvat lýsingin er um.
- Hvør er sendari og móttakari í lýsingini?
- Hvat er endamálið við lýsingini?
- Hvussu verða tekstur og nøvn nýtt í lýsingini?
- Hvørjar snildir nýtir ”freistarin” í lýsingini?
- Hvussu broytist huglagið ígjøgnum lýsingina?
- Hvussu byrjar og hvussu endar lýsingin?
(tónleikur, sjónarhorn, litir, ljós)
- Greið frá liti og frásjón í myndabroti 0:43.
- Hvønn týdning hevur fylgirøddin?
- Ávirkar lýsingin teg? Grundgev títt svar.